

[EN] The tellability of dreams

An explorative study on the influence of a narrative structure and
sentiment on the tellability of dreams

[NL] De vertelbaarheid van dromen

Een exploratieve studie naar de invloed van een narratieve structuur
en sentiment op de vertelbaarheid van dromen

Begrippen: dromen, droomvertelling, narratieve structuur, sentiment, vertelbaarheid.

boud Universiteit Nijmegen
Master Communicatie & Beïnvloeding
Masterscriptie

L.H.W. Thielen
S4648471

Eerste beoordelaar
Dr. I.H.E. Hendrickx

Tweede beoordelaar
Prof. dr. J.M. Sanders

22 maart 2019

Samenvatting

Ieder mens droomt. Waarom mensen dromen en waarom zij de behoefte hebben om deze dromen te delen is voor de wetenschap niet duidelijk. De reden dat sommige dromen worden gedeeld en andere juist niet is onderdeel van het communiceren over dromen. De reden waarom men een droom vertelt (erover communiceert) wordt ook wel de vertelbaarheid van een droom genoemd. Het doel van dit onderzoek is inzicht te creëren in de vertelbaarheid van dromen; waarom worden dromen gedeeld? Om de vertelbaarheid te kunnen onderzoeken is aangenomen dat persoonlijke verhalen en droomverhalen vergelijkbaar zijn. Eveneens is aangenomen dat de vertelbaarheid van persoonlijke verhalen verscholen ligt in de verhaalstructuur. Een model voor de verhaalstructuur van persoonlijke verhalen is het Labov & Waletzky model (1967). Het model onderscheidt zes narratieve elementen in een verhaal, dit zijn: (1) oriëntatiefase, (2) complicerende acties, (3) kritieke gebeurtenis, (4) resultaat, (5) evaluatie en (6) coda. Om de vertelbaarheid van dromen te onderzoeken is de volgende onderzoeksvraag gesteld: “Welke narratieve elementen (naar het model van Labov & Waletzky (1967)) kunnen in droomvertellingen worden onderscheiden?”

Om een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag is een corpusanalyse uitgevoerd. Het gebruikte corpus is samengesteld op basis van enerzijds het aantal woorden in de droomvertelling en anderzijds de achtergrond van de verteller. Uit het geannoteerde corpus bleek dat alle fasen, zoals opgesteld door Labov & Waletzky (1967), voorkwamen in het onderzochte corpus droomvertellingen. Hoewel alle fasen voorkwamen in het corpus betekende het niet dat alle fasen aanwezig waren in iedere droomvertelling. De eerste hypothese onderzocht of de fasen waarin de vertelbaarheid van een verhaal wordt gevormd vaker voorkwamen dan de fasen waarin een verhaal wordt afgerond. De analyse bevestigde deze verwachting, de fasen waarin de vertelbaarheid van een verhaal wordt gevormd kwamen vaker voor dan de afronding in droomvertellingen.

De *negativity bias* theorie stelt dat negatieve ervaringen en of emoties beter worden onthouden dan de positieve variant. De tweede hypothese onderzocht of de theorie ook van toepassing is voor droomvertellingen. Via een sentimentanalyse is onderzocht of gevoelsmatig negatieve ervaringen en emoties, ook wel negatief sentiment genoemd, vaker voorkomen in droomvertellingen dan woorden die duiden op positieve ervaringen en emoties, oftewel positief sentiment. De resultaten bevestigen de theorie, er kwam meer negatief sentiment voor dan positief sentiment in het onderzochte corpus droomvertellingen.

Inleiding

Een droom is een (vaak) sterk visuele ervaring tijdens de slaap (Domhoff & Hall, 1996). Geïntregerd door deze dromen waren de Mesopotamiërs (10.000 v.Chr.) de eersten die hun dromen in schrift op kleistenen vereeuwigen (Black & Green, 1992, p. 71). Dit was de start voor een zoektocht naar een antwoord op de vraag waarom men droomt. De zoektocht naar waarom mensen dromen heeft geleid tot verschillende theorieën en wetenschappelijke studies. Neurologische inzichten van Crick en Mitchison (1983) gaan ervan uit dat mensen dromen om onnodige informatie verkregen in de wakkere periode(s) te vergeten. Zo blijft er ruimte over in het brein om belangrijke gebeurtenissen en of afspraken te onthouden. Een andere theorie is de *continual-activation theory*. Dit is een biologische theorie over dromen en vergelijkt een droom met een screensaver. De theorie stelt dat het brein een continue activatie nodig heeft om te blijven functioneren. Tijdens de slaap blijft het brein actief door een eigen “screensaver” in de vorm van een droom aan te zetten (Zhang, 2005). In psychologische onderzoeken is gezocht naar onbewuste processen onderliggend aan onze dromen. Zo stelde Freud al in 1900 dat dromen een manier zijn om onze (on)uitgesproken wensen te vervullen. Voorwerpen uit het dagelijkse leven zouden daarbij in dromen gekoppeld zijn aan symbolische betekenissen (Freud, 1900, p. 4-7). Eén sluitend antwoord op de vraag waarom mensen dromen is tot op heden niet gevonden. Vanuit communicatieperspectief is niet zozeer de vraag waarom men droomt belangrijk, maar de vraag waarom men de behoefte heeft deze dromen met elkaar te delen. Waarom worden sommige dromen wel gedeeld en andere juist niet? Het verschil tussen wel en niet gedeelde dromen is niet te onderzoeken, omdat er geen materiaal is van dromen die niet worden gedeeld of herinnerd. Wanneer men iets niet onthoudt kan men er ook geen verslag van doen.

Een verhalende beschrijving van een droom wordt een droomvertelling genoemd. Het beschrijft de herinneringen aan een ervaring die een persoon heeft beleefd in zijn slaap (Domhoff & Hall, 1996). Deze droomvertellingen lijken veelal te bestaan uit beschrijvingen van korte expliciete scènes en/ of emoties (Frantova & Bergler, 2009). Waarom de expliciete scènes en/ of emoties uit droomvertellingen worden gedeeld is niet duidelijk. Om te onderzoeken waarom men droomververtellingen deelt, wordt er gekeken naar wat een vertelde droom vertelbaar maakt. Daarvoor is een parallel getrokken tussen droomvertellingen en persoonlijke verhalen. Er is gekeken naar wat een persoonlijk verhaal is en wat een persoonlijk verhaal vertelbaar maakt. Een narratieve structuuranalyse toegepast op een corpus droomvertellingen is hiervoor gebruikt als instrument.

Een tweede verwachting in dit onderzoek is dat dromen waarin negatieve ervaringen of emoties voorkomen beter worden onthouden dan dromen waarin positieve ervaringen of emoties in voorkomen. De aanleiding voor deze verwachting is de theorie achter de *negativity bias*. De theorie beschrijft het verschijnsel dat mensen negatieve(re) ervaringen of emoties beter onthouden dan de positieve variant (Rozin & Royzman, 2001). Het voorkomen van meer negatieve ervaringen en emoties kan een indicatie zijn voor de vertelbaarheid van droomvertellingen. Dit wordt nader onderzocht via een sentimentanalyse. Wat deze analyse precies is en inhoudt wordt toegelicht in het theoretisch kader.

Het onderhavige onderzoek baseert zich op de aanname dat de narratieve structuur in een droomvertelling een indicatie is voor de vertelbaarheid van een droom. Om de aanname te onderzoeken zijn 75 droomvertellingen geanalyseerd via een narratieve structuuranalyse. Via deze weg is onderzocht of er een narratieve structuur aanwezig is in een droom. Tot slot is een selectie van 200 droomvertellingen geanalyseerd op sentiment. Er is gekeken of de negatievere emoties of ervaringen vaker worden beschreven dan positieve ervaringen en emoties en zo mogelijk een indicatie zijn voor de vertelbaarheid van dromen.

Theoretisch kader

Dromen is een indrukwekkende ervaring waarbij de dromer zich begeeft in een voor hem realistische omgeving op dat moment. De dromer kan het gevoel hebben daadwerkelijk in de droomwereld aanwezig te zijn (Domhoff & Hall, 1996). Dromen bestaan vaak uit visuele beelden, maar ook smaak-, reuk- en tastbare zintuigen kunnen worden geprikkeld in een droom (Hurovitz, Dunn, Domhoff & Fitz, 1999). Dit houdt in dat men bijvoorbeeld niet enkel droomt over het beeld van een grasveld, maar het gras daadwerkelijk onder zijn voeten voelt. De ervaring van deze laatste zintuigen ervaart één procent van de bevolking, de meerderheid is enkel bekend met visuele dromen (Hurovitz et al., 1999). Welke zintuigen er ook geprikkeld worden, een droom biedt een unieke ervaring wanneer men slaapt.

Ieder mens droomt iedere nacht, maar men onthoudt niet al zijn dromen en kan deze dus niet navertellen. Dit betekent dat niet alle dromen worden onthouden en ook niet alle dromen worden verteld. Omdat de dromer de enige persoon is die verslag kan doen van een droom is onduidelijk welke van de onthouden dromen wel of niet worden verteld (Zhang, 2005). In

tegenstelling tot verhalen kan voor droomvertellingen geen typische vergelijking gemaakt worden tussen wel en niet vertelde dromen. De reden waarom men gebeurtenissen, ervaringen of verhalen met elkaar deelt wordt de vertelbaarheid genoemd. Of een verhaal vertelbaar is wordt vaak benaderd vanuit de vergelijking met een niet-vertelbaar verhaal (Norrick, 2005). Voor droomvertellingen is het onderzoeken van de vertelbaarheid lastig, omdat er geen vergelijking kan worden gemaakt met niet-vertelde dromen (Domhoff & Hall, 1996). Meer over het meten van de vertelbaarheid in verhalen en droomvertellingen is in de volgende alinea verder uitgewerkt.

Vertelbaarheid

De vertelbaarheid van een verhaal is volgens Norrick (2005) afhankelijk van de nieuwswaardigheid, uniekheid, mogelijkheid er verslag van te doen of humor in het verhaal. De elementen bieden een reden, of motief, voor de verteller om het verhaal te vertellen. Wanneer geen van deze elementen aanwezig is raakt het verhaal de laagste grens van vertelbaarheid. Dat betekent dat er voor de verteller weinig reden is om het verhaal te delen en voor de ontvanger niet interessant is om naar te luisteren. Anderzijds worden sommige verhalen niet verteld omdat deze te persoonlijk, gênant of obscene zijn. De verteller vindt het dan niet prettig het verhaal te vertellen of het verhaal past niet binnen de context van de groep. Deze verhalen raken de hoogste grens van vertelbaarheid. Binnen de hoogste en laatste grenscondities van vertelbaarheid is een verhaal dus vertelbaar (Norrick, 2005).

Via een verhaal probeert de verteller de luisteraar of lezer (on)bewust te beïnvloeden. De (on)bewuste beïnvloeding van verhalen gaat schuil in het bieden van verduidelijking, iemand overtuigen, verbinding maken, als vermaak of een combinatie hiervan (Sanders & Krieken, 2018). Die vertelredenen vormen de vertelbaarheid van een verhaal. Stel een mop of grappig verhaal heeft als enige doel om de ander te laten lachen. De reden voor het vertellen van de mop is dan het vermaken van de ontvanger. Of eenzelfde redenering geldt voor droomverhalen is niet duidelijk. Een poging om dit te onderzoeken wordt gedaan door een vergelijking te maken tussen persoonlijke verhalen en droomvertellingen.

Persoonlijke verhalen versus droomvertellingen

Een persoonlijk verhaal beschrijft een unieke ervaring of dagelijkse gebeurtenis uit iemands persoonlijke leven (Bal, 1997). Een droomvertelling is de beschrijving van de herinnering aan een unieke ervaring in de slaap van de verteller (Domhoff, 1996). Zowel droomvertellingen als verhalen bieden een context waarin de verteller deze eigen unieke ervaring kan delen. De verhalen beschrijven beide: (a) een unieke persoonlijke ervaring, (b) een gebeurtenis nadat deze is afgelopen en (c) het verhaal vanuit het perspectief van de verteller. Dit onderzoek poogt de vertelbaarheid van droomvertellingen te onderzoeken door een vergelijking tussen persoonlijke verhalen en droomvertellingen te maken.

Een persoonlijk verhaal valt onder de verzamelnaam van narratieven (Bal, 1997). Kenmerkend voor narratieven is de manier waarop een oorzaak- en gevolgrelatie wordt weergegeven. Een narratief biedt structuur voor de opbouw van een verhaal en benadrukt daarmee hoe een verhaal wordt gevormd (Murphy, Frank, Chatterjee & Baezconde-Garbanatie, 2013). Dit wordt de narratieve structuur genoemd en is de ruggengraat van het verhaal.

Verhaalstructuur

Een overeenkomend kenmerk van persoonlijke verhalen en droomvertellingen is de verhalende manier waarop een verteller zijn ervaringen deelt. De verhalende manier van vertellen kun je definiëren als de verhaalstructuur, oftewel de wijze waarop een verhaal is georganiseerd. De verhaalstructuur, in de wetenschap narratieve structuur genoemd (Bal, 1997), bestaat in de meeste gevallen uit een begin-, midden- en eindstuk. In dit prototypische model wordt eerst een situatie geïntroduceerd om vervolgens te escaleren en tot slot te worden opgelost (Gottschall, 2012). Een verfijnd structuurmodel aan de hand van persoonlijke verhalen is opgesteld door Labov & Waletzky (1967). Het model onderscheidt de volgende zes fasen: (1) oriëntatiefase, (2) complicerende acties, (3) kritieke gebeurtenis, (4) resultaat, (5) evaluatie en (6) coda. Om te onderzoeken of droomvertellingen en persoonlijke verhalen daadwerkelijk vergelijkbaar zijn wordt gekeken of de fasen uit de verhaalstructuur voor persoonlijke verhalen ook te onderscheiden zijn in droomvertellingen.

Droomvertellingen worden veelal ervaren als incomplete of korte verhalen. Een reden is mogelijk dat droomvertellingen enkel scenes of specifieke ervaringen beschrijven (Domhoff & Hall, 1996). Een analyse van de verhaalstructuur in droomvertellingen biedt mogelijk inzicht in de mate waarop een verhaalstructuur aanwezig is.

Met een vergelijkende analyse van narratieve structuurmodellen van Li en collega's (2018) is gepoogd een alomvattend structuurmodel samen te stellen. De vergelijking besloeg narratieve structuurmodellen voor zowel persoonlijke verhalen als korte verhalen. Het Labov & Waletzky (1967) model kwam uit de analyse als meest complete model naar voren. Het model is gebruikt als de basis voor het alomvattend structuurmodel. Het model van Labov & Waletzky (1967) is gebaseerd op de structuur van persoonlijke verhalen. Naar dit model zal vanaf nu worden gerefereerd als het L&W-model.

Het L&W-model onderscheidt zes fasen: (1) oriëntatie, (2) complicerende acties, (3) kritieke gebeurtenis, (4) resultaat, (5) evaluatie en (6) coda. In de eerste fase, de **oriëntatiefase**, wordt de opening van de verhalenwereld geschetst. De hoofdpersonages worden geïntroduceerd en er wordt beschreven in welke situatie en tijdspanne het verhaal zich afspeelt (Labov, 2010). De tweede fase, **complicerende acties**, vormt een samenloop van gebeurtenissen die leiden tot de centrale gebeurtenis in het verhaal (Sanders & van Krieken, 2018). Kenmerkend voor de tweede fase is de opbouw van spanning in het verhaal. Het laten stijgen van de spanning wordt veroorzaakt door losstaande gebeurtenissen die leiden tot een spanningspiek in de volgende fase (Li, Cardier, Wang & Metze, 2017). De mate van spanning in een verhaal hangt samen met de vertelbaarheid in een verhaal. Een verhaal die een lage grens van vertelbaarheid raakt bevat in mindere mate een rapportagewaardige gebeurtenis, nieuwswaardigheid, uniekheid of humor dan een verhaal dat een hoge grens van vertelbaarheid raakt. De spanningsopbouw in een verhaal met een lage vertelbaarheid is dus lager of mogelijk minder goed te herkennen dan in een verhaal met een hoge vertelbaarheid (Norrick, 2005). Voor fictieve verhalen geldt veelal dat in de tweede fase het (hoofd)personage in een reeks van moeilijkheden raakt die uiteindelijk leiden tot één groot probleem of lastige situatie (Gottschall, 2012). De complicerende acties leiden tot een probleem of lastige situatie waar het narratief om draait. Dit is de derde fase, de **kritieke gebeurtenis**. Hier ontstaat een *plot-twist* in het verhaal.

Een *plot-twist* is een onverwachte verandering van gebeurtenissen. De verandering is echter niet altijd gemakkelijk aan te wijzen (Ryan, 2009; Gottschall, 2012). De analyse van Li en collega's (2017) biedt een aanvulling op het bepalen van de kritieke gebeurtenis. Zij analyseerden verschillende narratieve structuurmodellen, waaronder het L&W-model, en concludeerden dat een kritieke gebeurtenis aan twee criteria moet voldoen. Ten eerste dient de kritieke gebeurtenis een expliciete gebeurtenis te zijn waarin de spanning tot een piek komt. Ten tweede zal de lezer of toehoorder de kritieke gebeurtenis benoemen wanneer hij wordt gevraagd één gebeurtenis als samenvatting te beschrijven uit het verhaal (Li et al., 2017). De

kritieke gebeurtenis mondt uit in een **resultaat**, de vierde fase, waarin een oplossing voor of gevolg van deze centrale gebeurtenis wordt beschreven. In deze resultaatfase staat de afloop van de kritieke gebeurtenis centraal (Labov & Waletzky, 1967). Een aanvulling op de beschrijving van het resultaat biedt de vergelijkende analyse van verschillende narratieve structuurmodellen van Li en collega's (2017). Zij toonden aan dat de resultaatfase in het L&W-model overeenkomt met de fase *Falling action* in de Freytag piramide. Het Freytag piramidemodel (1900) geeft in de vorm van een piramide de voortgang van het verhaal weer. Het piramidemodel beschrijft de *falling action* fase als het ontsporen van de centrale gebeurtenis. Hierbij is het hoofdpersonage, vertolkt als held of slechterik van het verhaal, aan de winnende of verliezende hand in het geëscaleerde probleem. De fase kan een laatste moment van spanning bevatten waarbij de uitkomst nog onzeker is (Freytag, 1900). Terugkomend op de resultaatfase uit het L&W-model, kan men stellen dat de afloop van de kritieke gebeurtenis in deze resultaatfase ook een open einde mag bevatten. Het resultaat hoeft dus geen sluitend antwoord, zoals een gevolg of oplossing, te bieden voor de kritieke gebeurtenis. De resultaatfase loopt geleidelijk over naar de vijfde fase, de **evaluatiefase**.

In de evaluatie fase wordt commentaar gegeven op de kritieke gebeurtenis. Het bevat gebeurtenissen die nog niet zijn gebeurd, hadden kunnen gebeuren of wellicht in de toekomst gaan plaatsvinden. De evaluatie kan een beschrijving zijn van omstandigheden, personen of gebeurtenissen karakteriserend voor het verhaal. Ook is het mogelijk dat de moraal van een verhaal in de evaluatie naar voren komt (Sanders & van Krieken, 2018). Evaluaties in een narratief zijn meestal in de vorm van citaten. Een voorbeeld hiervan is een reactie op een bijna auto-ongeluk zoals '*Het scheelde weinig of ik had een ongeluk gehad*'. De beschrijving van hetgeen wat had kunnen gebeuren kan bijdragen aan het voorstelbaar maken van het verhaal (Labov, 2010; Sanders & van Krieken, 2018). Tot slot de zesde fase; de **coda**. Hierin wordt bij mondelinge narratieven de luisteraar, of kijker, uitgenodigd om een soortgelijk verhaal te vertellen of om op een verhaal te reageren. Een reactie op een vakantieverhaal kan bijvoorbeeld zijn '*Ja dat ken ik! Toen wij in Frankrijk waren ...*' (Labov, 2010). Voor geschreven narratieven beschrijft de coda een situatie zoals deze in het hier-en-nu is, bijvoorbeeld '*Inmiddels kun je niet meer goedkoop naar Frankrijk vliegen*'. De fase wordt gekenmerkt door een referentie van iets wat in het verhaal gebeurt dat wordt gekoppeld aan een gebeurtenis in het 'echte leven' (Sanders & Van Krieken, 2018). Het geeft de afronding van een verhaal weer.

Eerdere onderzoeken naar droomvertellingen

Droomvertellingen en persoonlijke verhalen zijn op een aantal punten vergelijkbaar. Voor verschillende onderzoeken is dit een aanleiding geweest om de narratieve structuur van (persoonlijke) verhalen te vergelijken met de aanwezigheid van een narratieve structuur in droomvertellingen (Kilroe, 2000; Cariola, 2008; Labov, 2010). Onderzoek van Kilroe (2000) paste een narratieve structuuranalyse toe op persoonlijke dromen. Zij gebruikte het narratieve structuurmodel volgens Jung (1974). Het model onderscheidt drie fasen: een introductiefase, het voordoen van een probleem en tot slot de oplossing van het probleem. De resultaten waren veelbelovend en de drie prototypische narratieve structuurfasen in dit model werden onderscheiden. Echter, een review van Montangero (2012) op verschillende droomonderzoeken trekt de resultaten van Kilroe in twijfel. Volgens Montangero zijn de fasen ongestructureerd geïnterpreteerd in het narratieve structuurmodel van Jung (1974). Samenvattend stelt Montangero dat er sprake is van continuïteit in de droomvertellingen. De droomvertelling lijkt op een verhaal, maar de gebeurtenissen lijken niet causaal met elkaar verbonden te zijn en het einde lijkt te ontbreken.

Onderzoek van Cariola (2008) vergeleek droomvertellingen met persoonlijke verhalen. De droomvertellingen werden verzameld via interviews. Vervolgens werden de interviews geanalyseerd aan de hand van een narratief structuurmodel passend bij persoonlijke verhalen. Het gebruikte model was het L&W-model. Het onderzoek toonde aan dat alle fasen van het L&W-model voorkwamen in de geanalyseerde droomvertellingen. Er werd echter een kanttekening gemaakt bij de resultaten uit het onderzoek. De deelnemers wisselden tijdens de droomvertellingen tussen de droomwereld en wakkere gedachten. Zij verbonden gebeurtenissen in de dromen meermaals direct aan een gebeurtenis in 'de echte wereld' en verloren daarmee hun focus op de droomvertelling (Cariola, 2008). Het onderzoek van Cariola (2008) ondervond dat de resultaat- en evaluatiefase uit het L&W-model lastig waren te onderscheiden in droomvertellingen. Als oplossing werden deze fasen samengevoegd onder de verzamelnaam 'evaluatives'. De coda fase werd wel apart gecodeerd. Of deze bevindingen ook van toepassing zijn op geschreven droomvertellingen is niet eerder onderzocht.

In een vergelijkende analyse van narratieve structuurmodellen met het doel een alomvattend structuurmodel te presenteren werd het L&W-model als uitgangspunt genomen (Li et al., 2018). Aan het model werden een tweetal aanpassingen gedaan. Allereerst werd de naam van de laatste fase, coda, veranderd naar *aftermath*. De naamsverandering zou meer

beschrijvend zijn voor de fase dan de initiële naam coda. De tweede aanpassing was een toevoeging, er werd een *abstract* fase toegevoegd. De *abstract* fase beschrijft in een samenvattende zin het verhaal en komt voor fase 1 (de introductie). De aanpassingen aan het model hebben betrekking op de narratieve structuuranalyse van korte verhalen (Li et al., 2018). Voor dit onderzoek is gekozen voor de analyse van droomvertellingen aan de hand van het L&W-model. De keuze voor het L&W-model is gebaseerd op de vergelijking tussen persoonlijke verhalen en droomvertellingen. De focus bij persoonlijke verhalen ligt op de manier waarop een verteller zijn gebeurtenis beschrijft. Hier is geen voorop gestelde structuur aan te pas gekomen zoals bij bijvoorbeeld fictieve verhalen. Het piramidemodel van Freytag (1900) en prototypische narratieve structuurmodel van Jung (1974) beschrijven duidelijke causale verbanden tussen personages en/ of gebeurtenissen in een verhaal. Voor persoonlijke verhalen is een goed doordachte structuur niet altijd aanwezig. De ervaring uit een gebeurtenis staat hier centraal, net als in droomvertellingen. Of een narratieve structuur van persoonlijke verhalen, zoals opgesteld volgens het L&W-model, aanwezig is in geschreven droomvertellingen is niet eerder onderzocht. Een geschreven droomvertelling is de beschrijving van een droom als tekst of verhaal op papier/computer. Om te onderzoeken of geschreven droomvertellingen eenzelfde narratieve structuur onderscheiden als persoonlijke verhalen is de volgende onderzoeksvraag opgesteld.

O1. Welke narratieve elementen (naar het model van Labov & Walenzky (1967)) kunnen in droomvertellingen worden onderscheiden?

Droomvertellingen worden vaker beschreven als korte of incomplete verhalen (Domhoff & Hall, 1996). Een mogelijke oorzaak is dat dromen vaak expliciete en korte beschrijvingen zijn van scènes en emoties ervaren door de dromer tijdens een droom (Frantova & Bergler, 2009). De verwachting voor het antwoord op de onderzoeksvraag is dat niet alle fasen volgens het L&W-model voorkomen in droomvertellingen. De reviewpaper van Montangero (2012) onderschreef deze verwachting met een tekort aan continuïteit binnen een droomvertelling. Er werd gerefereerd naar het minder aanwezig zijn van een causaal verband tussen de gebeurtenissen in droomvertellingen en het ontbreken van een afronding van het verhaal (Montangero, 2012). In de korte en expliciete beschrijving van een gebeurtenis wordt een verhaal niet volledig afgerond zoals men dat gewend is en ontstaat mogelijk de perceptie dat droomvertellingen incomplete verhalen zijn. Onderzoek van Cariola (2008) naar de toepassing

van het L&W-model op droomvertellingen vond empirisch bewijs voor de verwachting dat niet alle fasen altijd voorkwamen in een droomvertelling. Uit de resultaten bleek dat niet in iedere droomvertelling iedere fase van het L&W-model voorkwam.

In de eerste drie fasen van het L&W-model komen de vertelbare elementen samen. Dit wordt ook wel de verhaalplot genoemd en bevat de *reportability* van een verhaal. De *reportability* van een verhaal rechtvaardigt het vertellen van het verhaal en biedt een sociaal interessante claim (Labov, 2010). De reden voor het vertellen van een verhaal is afhankelijk van de omgeving en de relaties van de verteller met het publiek. Zo kan een bijna-doodervaring een vertelbare gebeurtenis zijn maar ook hetgeen iemand had voor de lunch die dag (Norrick, 2005). De verhaalplot bevat de gebeurtenis die het meest passend is en interessant is voor het publiek. In het L&W-model bestaat de verhaalplot uit de fasen: (1) oriëntatie, (2) complicerende acties en (3) kritieke gebeurtenis (Labov, 2010). Naar verwachting is de aanwezigheid van de verhaalplot een duidel voor de vertelbaarheid van droomvertellingen. Het kan betekenen dat de verhaalplot noodzakelijk is om over een droom te kunnen vertellen en dus altijd aanwezig is. Onderzoek van Hendrickx en collega's (2017) vond ondersteunend bewijs voor deze verwachting. In een exploratieve studie vergeleken zij droomvertellingen en persoonlijke dagboekverhalen via een automatische tekstclassificatie. Hieruit bleek dat droomvertellingen worden gekarakteriseerd door referenties naar ruimtes, situaties en settings in tegenstelling tot specifieke aanwijzingen en tijdsaanduidingen in persoonlijke dagboekverhalen. In het L&W-model komen deze referenties overeen met de beschrijvingen van een verhaal zoals gedefinieerd in de eerste fase, de introductie van de verhalenwereld.

Het vertellen van een succesvol verhaal, een verhaal waar zowel verteller als luisteraar tevreden mee zijn, hangt niet alleen af van een vertelwaardige gebeurtenis. Een verhaal dient ook geloofwaardig te zijn, anders wordt het afgewezen door de luisteraar. Dit betekent dat de luisteraar bijvoorbeeld stopt met luisteren of (non)verbaal aangeeft het verhaal niet interessant te vinden (Norrick, 2005). De geloofwaardigheid wordt gecreëerd in de laatste drie fasen van het L&W-model. Dit zijn de fasen (4) resultaat, (5) evaluatie en (6) coda. Naar deze drie fasen wordt in dit onderzoek gerefereerd als het evaluatieve deel. In dit deel wordt het verloop van en een reflectie op de kritieke gebeurtenis gegeven door de verteller. Het evaluatieve deel draagt bij aan de geloofwaardigheid van een verhaal (Labov, 2010).

Onderhavig onderzoek is gebaseerd op de aanname dat de reden tot verslaggeving van een droom wordt uitgedrukt in de verhaalplot. Een bevinding is dat droomvertellingen vaker worden waargenomen als incomplete verhalen en het einde lijkt te ontbreken (Domhoff, 1996;

Montangero, 2012). Een combinatie van beide inzichten heeft geleid tot de verwachting dat de fasen waarin verhaalplot wordt gevormd vaker voorkomen in droomvertellingen dan de fasen die het evaluatieve deel vormen.

H1. De narratieve structuurfasen (1) oriëntatie, (2) complicerende acties en (3) kritische gebeurtenis komen vaker voor in droomvertellingen dan de narratieve structuurfasen (4) resultaat, (5) evaluatie en (6) coda.

In dit onderzoek wordt aangenomen dat de vertelbaarheid van een droom kan worden aangewezen in de verhaalplot, maar het maakt niet duidelijk waarom we sommige dromen wel onthouden en andere niet. De tweede hypothese onderzoekt of negatieve emoties en ervaringen de vertelbaarheid van droomvertellingen beïnvloeden. De aanleiding tot deze verwachting komt voort uit de negativity bias theorie. De theorie gaat ervan uit dat negatieve ervaringen en emoties beter worden onthouden dan positieve ervaringen en emoties. Zo wordt in bijvoorbeeld een zakelijke omgeving een kritische noot van een manager langer onthouden dan een compliment (Rozin & Royzman, 2001). Eerdere onderzoeken lijken de theorie te onderschrijven.

Onderzoek van Bulkeley en Hartmann (2011) vergeleek droomthema's van de meest bijgebleven dromen met de meest recent onthouden dromen van hun respondenten. Via een online vragenlijst werd respondenten gevraagd eenmaal hun meest recent onthouden droom te beschrijven en eenmaal hun meest bijgebleven, bizarre of bijzondere droom ooit te beschrijven. De meest bijgebleven dromen worden door Jung (1974) ook wel gedefinieerd als bizarre dromen of *big dreams*. Dit zijn zeldzame en onwaarschijnlijke gebeurtenissen in dromen die zodanig grote indruk maken op de dromer, dat de droom wordt onthouden wanneer de dromer wakker is (Jung, 1974). De resultaten van het onderzoek van Bulkeley en Hartmann (2011) toonden aan dat in de meest bijgebleven dromen visuele beelden frequenter en intensiever worden ervaren dan beelden die voorkwamen in de beschrijvingen van de meest recent onthouden dromen. De hogere beeldvorming in bizarre dromen uitte zich in meer nachtmerries, natuurreferenties, agressie, niet-menselijke fantasiewezens, familieleden en magische gebeurtenissen. Resultaten als meer agressie, nachtmerries en niet-menselijke fantasiewezens in bizarre dromen lijken te suggereren dat referenties naar negatieve ervaringen en/ of negatieve emoties meer indruk maken en beter worden onthouden.

Verschillende analyses van droomvertellingen hebben echter aangetoond dat 75 tot 80 procent van alle dromen een reflectie zijn van de wakkere gedachten van een persoon. Dit wordt de continuïteitshypothese genoemd (Domhoff & Schneider, 2008). Empirisch onderzoek naar deze alledaagse dromen toonde aan dat ook minder positieve ervaringen aanwezig zijn in deze ‘allegaagse’ dromen. Zo vergeleken Hurovitz en collega’s (1999) onder andere droomonderwerpen als agressie, vriendelijkheid, mislukking en succes onder alledaagse dromen van blinde mensen. De resultaten toonden aan dat dromen met betrekking tot alledaagse zorgen en ongemakkelijkheden van blinde dromers, zich vertaalden naar meer angstige droomervaringen in vergelijking tot thema’s als voeding en dieren. Een dagelijkse zorg voor blinde mensen is bijvoorbeeld aankomen op de juiste plaats van bestemming en de weg hiernaartoe. In dromen over dit onderwerp kwamen vaker negatieve emoties als angst voor verdwalen voor. Men zou kunnen stellen dat negatieve ervaringen en emoties als angst, verdriet en afwijzing vaker voor lijken te komen in droomvertellingen die worden onthouden (Bulkeley & Hartmann, 2008; Hurovitz et al., 1999).

Een mogelijke verklaring voor het beter onthouden van negatieve ervaringen en emoties biedt de *negativity bias*. Volgens de theorie worden negatieve ervaringen en emoties beter onthouden dan positieve ervaringen en emoties (Rozin & Royzman, 2001). Deze gevoelsmatige negatieve ervaringen en emoties worden in dit onderzoek gedefinieerd als negatief sentiment. Negatief sentiment in een tekst kan worden gemeten aan de hand van een sentimentanalyse. Dit is een automatisch computergestuurde analyse die sentimentwaarden toewijst aan tekst door positieve en negatieve sentimentwoorden te herkennen. Naast enkel de woorden wordt ook de context van een zin of alinea waarin het sentimentwoord is gevonden meegenomen in de automatische analyse. De waarden van een sentiment wordt vastgesteld van (zeer) negatief tot (zeer) positief (Wilson, Wiebe & Hoffmann, 2005). Het samenkomen van de resultaten uit voorafgaand droomonderzoek en *negativity bias* theorie heeft geleid tot de tweede hypothese voor dit onderzoek. De hypothese luidt als volgt.

H2. Negatief sentiment in droomvertellingen komt vaker voor dan positief sentiment.

Methode

Materiaal

Het corpus voor dit onderzoek bestaat uit een selectie droomvertellingen afkomstig van Dreambank.net. De website is een onlinezoekbank voor droomvertellingen en biedt een verzameling van droomvertellingen uit wetenschappelijke onderzoeken en persoonlijke droomdagboeken (Schneider & Domhoff, 2008). Per droomserie zijn er achtergrondgegevens over de respondenten als leeftijd, interesses en afkomst weergegeven. De volledige dataset op Dreambank.net bestaat uit droomseries van enkel Westerse mensen, met uitzondering van twee droomseries van Peruvianen (dreambank.net, z.d.). Het geanalyseerde corpus droomvertellingen voor dit onderzoek is Engelstalig.

Het corpus voor dit onderzoek bestaat uit drie datasets. Een ontwikkelcorpus van 25 droomvertellingen, het structuurcorpus van 75 droomvertellingen en een sentimentcorpus van 200 droomvertellingen. Het ontwikkelcorpus bestaat uit een selectie van 25 droomvertellingen uit de droomserie *Chris: a transvestite*. Het corpus is gebruikt om de annotatiehandleiding te ontwikkelen en testen. In de procedure wordt dieper ingegaan op het opstellen en testen van de annotatiehandleiding. Het structuurcorpus is gebruikt om een antwoord te vinden op de onderzoeksvraag en om hypothese 1 te testen. Het corpus bestaat uit een verzameling van 75 droomvertellingen van zes auteurs. De droomvertellingen uit het structuurcorpus zijn handmatig geannoteerd met behulp van de annotatiehandleiding. Tot slot is het sentimentcorpus gebruikt om hypothese 2 te onderzoeken. Dit laatste corpus bestaat uit 75 droomvertellingen uit het structuurcorpus aangevuld met 125 droomvertellingen. De 125 droomvertellingen zijn afkomstig van dezelfde zes auteurs als het structuurcorpus aangevuld met nog twee droomseries van twee andere auteurs. Tabel 1 biedt een overzicht van het aantal dromen per corpus, het gemiddeld aantal zinnen per droomvertelling en gemiddeld aantal woorden per droomvertelling.

Tabel 1. Gebruikte corpora huidig onderzoek

Droomserie	Droomseries n = 225	Gemiddeld aantal zinnen per droomserie	Gemiddeld aantal woorden per droomserie
Ontwikkelcorpus	25	7	120
Structuurcorpus	75	10	122
Sentimentcorpus	200	12	124
Totaal	225	29	366

De droomvertellingen bestaan ieder uit minimaal 100 en maximaal 150 woorden. Om het volledige corpus zo homogeen mogelijk te houden is gekozen voor onervaren schrijvers van droomvertellingen. Deze dromers hebben in een periode van maximaal één jaar vanuit persoonlijke beweegredenen, zoals studie-interesse of dromen over recent overleden dierbaren, hun dromen opgeschreven en bijgehouden. Ook de leeftijden van de droomvertellers is gepoogd homogeen te houden en resulteerde in jongvolwassenen die op het moment van schrijven varieerden tussen de 20 jaar en 45 jaar. Voor het ontwikkelcorpus is gekozen voor de droomserie (O) *Chris: a transvestite*. Het structuurcorpus bestaat uit de volgende droomseries: (1) *Mack: a poor recaller*, (2) *Nancy: caring and headstrong*, (3) *Merri: an artist*, (4) *Joan: a lesbian*, (5) *Tom: an outgoing man* en (6) *Lawrence: a young man*. Het sentimentcorpus bestaat uit de droomseries van de zes auteurs van het structuurcorpus. Het sentimentcorpus is aangevuld met droomvertellingen uit de droomseries van (7) *Kenneth* en (8) *Arlie: a middle aged woman*. Een gedetailleerde achtergrond waarin beweegredenen en karaktereigenschappen van de schrijvers worden omschreven is nader toegelicht in Bijlage 1. Geselecteerde droomseries (p.32).

Procedure

Om het onderzoek helder in kaart te brengen is de procedure stapsgewijs beschreven.

Ontwikkelcorpus en annotatiehandleiding

Allereerst is een annotatiehandleiding opgesteld aan de hand van het L&W-model (1976). De handleiding is aangevuld met aanvullende theorieën (Li et al., 2018) en resultaten uit eerder onderzoek naar droomvertellingen (Cariola, 2008). De handleiding beschrijft de zes fasen uit het L&W-model: (1) oriëntatiefase, (2) complicerende acties, (3) kritieke gebeurtenis, (4) resultaat, (5) evaluatie en (6) coda. Per fase is een hulpvraag opgesteld voor de codeur om een fase te herkennen.

Vervolgens is het ontwikkelcorpus samengesteld. Er is gekozen voor de droomserie *Chris: a transvestite*. Uit de droomserie zijn 25 droomvertellingen geselecteerd met gemiddeld zeven zinnen en 120 woorden per droomvertelling. Het ontwikkelcorpus is geanalyseerd op zinsniveau. Hiervoor is de Stanford CoreNLP toolkit gebruikt (Manning, Surdeanu, Bauer, Finkel, Bethard & McClosky, 2014). Het programma herkent zinnen in een tekst en zet ze vervolgens onder elkaar. Per zin is vervolgens handmatig bepaald tot welke narratieve fase een zin behoort. De zinnen zijn in hun geheel geannoteerd.

Het testen van de annotatiehandleiding heeft geleid tot een drietal toevoegingen: (1) wanneer er geen fase kan worden geannoteerd kan de zevende optie ‘geen annotatie’ worden gekozen, (2) een fase kan uit meerdere zinnen bestaan en (3) de fasen kunnen door elkaar voorkomen. Dit laatste betekent dat een droomvertelling geen chronologische volgorde aanhoudt en de fasen niet per definitie na elkaar worden geannoteerd. De toevoegingen zijn verwerkt in de definitieve annotatiehandleiding in Bijlage 2 (p. 35).

Onderzoeksvraag

Na het pretesten van de annotatiehandleiding kon de onderzoeksvraag op eenzelfde manier worden onderzocht. Allereerst zijn 75 droomvertellingen verzameld uit zes verschillende droomseries. Vervolgens zijn de droomvertellingen automatisch gesplitst per zin middels het NLP Core Kit programma (Manning et al., 2014). Via een handmatige narratieve structuuranalyse, met behulp van de opgestelde annotatiehandleiding, is het structuurcorpus geanalyseerd. Uit de resultaten van narratieve structuuranalyse is de gemiddelde frequentie van iedere fase berekend.

Tot slot is de betrouwbaarheid van het geanalyseerde structuurcorpus gemeten. Tien procent van het structuurcorpus is geannoteerd door een onafhankelijke codeur, voor dit sample waren dat acht willekeurig geselecteerde droomvertellingen (Baarda, De Goede & Teunissen, 2005, p. 205-247). Over deze acht droomvertellingen is een Cohen’s Kappa berekend om de mate van interbeoordelaarsbetrouwbaarheid vast te stellen. De toets geeft de mate waarin de annotaties van meerdere codeurs overeenkomen weer. Een handmatige narratieve analyse, zoals gebruikt in dit onderzoek, vraagt om een interpretatie van de codeur. Een interpretatie van een zin is persoonlijk en kan daardoor interpretatieverschillen bevatten (McHugh, 2012; Tinsley & Weiss, 1975). Met de opgestelde annotatiehandleiding is gepoogd deze interpretatieverschillen zo klein mogelijk te houden.

Een gecodeerd voorbeeld inclusief toelichting uit het ontwikkelcorpus is weergegeven in tabel 2. In het voorbeeld is te zien dat niet alle zes de narratieve fasen uit het model aanwezig zijn: fase zes ontbreekt. Fase zes, coda, had in dit voorbeeld een herkenning van de corporaal kunnen zijn uit de directe omgeving van de dromer of bijvoorbeeld een verwijzing naar een gebeurtenis die de dromer eerder heeft meegemaakt. De zevende annotatiemogelijkheid ‘geen fase’ is in het corpus een enkele keer voorgekomen. Het betrof dan bijvoorbeeld een samenvattende zin over de droomvertelling of een reeks van onsamenvangende woorden en/ of leestekens.

Tabel 2. Voorbeeld van narratieve structuuranalyse op een droomvertelling

Zinnummer + zin	Fasen						
	1	2	3	4	5	6	7
#1 I am aboard a ship. <i>Oriëntatiefase. De omgeving wordt geschetst.</i>	X						
#2 The admiral is a disgusting, somewhat filthy old man who approaches me and I show him my teeth, partial dentures. <i>Oriëntatiefase. Een persoon in de omgeving wordt geïntroduceerd en geschetst.</i>	X						
#3 Someone puts the teeth in the admiral's mouth and I say, "You have to have places empty between certain teeth so the plates will fit." <i>Complicerende actie. Een losstaande gebeurtenis waarin de spanning wordt opgebouwd.</i>		X					
#4 But the teeth strangely enough fit his mouth and he look a lot better. <i>Complicerende actie. Een losstaande gebeurtenis gekoppeld aan de gebeurtenis hierboven.</i>		X					
#5 Later, still on the ship, I see him dressed as a woman. <i>Kritieke gebeurtenis. De centrale gebeurtenis in de droom. Inzichten uit de achtergrond van de dromer laten zien dat plotse veranderingen (dingen die niet zijn wat ze lijken te zijn) behoren tot een plot-twist. Deze gebeurtenis kan worden omschreven als samenvatting van de volledige droom.</i>			X				
#6 I am completely amazed, since I know it is the admiral, yet now he is thinner and beautiful. <i>Resultaat. Verder verloop van het verhaal/ kritieke gebeurtenis.</i>						X	
#7 His wrists, I note, are thin and clean and his hair is quite stylish. <i>Resultaat. Verder verloop van het verhaal/ kritieke gebeurtenis.</i>							X
#8 In fact, he is the centre of attraction among the passengers. <i>Resultaat. Verder verloop van de kritieke gebeurtenis.</i>						X	
#9 I can't believe it is the same person. <i>Evaluatie. Een gevoel van ongeloof dat de man is verkleed als vrouw, een reflectie op de kritieke gebeurtenis.</i>							X

Hypothese 1

Voor het beantwoorden van de eerste hypothese is eveneens het geannoteerde structuurcorpus gebruikt. Hypothese 1 stelt dat de fasen waarin de verhaalplot wordt gevormd vaker voorkomen dan de fasen waarin de droomvertelling wordt geëvalueerd. De fasen waarin de verhaalplot wordt gevormd zijn de fasen (1) oriëntatie, (2) complicerende acties en (3) kritieke gebeurtenis. Het evaluatieve deel wordt gevormd in de fasen (4) resultaat, (5) evaluatie en (6) coda. De zinnen uit categorie (7) geen annotatie bevatten geen herkenbare fase zoals opgesteld in het L&W-model en kunnen niet worden ondergebracht in de verhaalplot of evaluatie. Categorie (7) geen annotatie is niet meegenomen in de analyse voor het beantwoorden van de eerste hypothese.

Allereerst zijn de fasen waarin de verhaalplot of evaluatie worden gevormd samengevoegd. Vervolgens is geanalyseerd hoe vaak de verhaalplot en evaluatie voorkomen. Een belangrijke aantekening daarbij is dat niet alle fasen uit het onderdeel (verhaalplot of evaluatie) per se aanwezig zijn. Stel dat in een droomvertelling de fasen 1, 3 en 6 aanwezig zijn. Volgens de analyse zijn dan zowel de verhaalplot als evaluatie aanwezig in die droomvertelling. Met andere woorden: het nominaal voorkomen van fase 1 en/ of 2 en/ of 3 is vergeleken met het nominaal voorkomen van fase 4 en/ of 5 en/ of 6.

Hypothese 2

Hypothese 2 is onderzocht met behulp van het sentimentcorpus. Dit sentimentcorpus bestaat uit het structuurcorpus aangevuld met 125 nieuwe droomvertellingen. In totaal bestaat het sentimentcorpus uit 200 droomvertellingen. De 125 droomvertellingen zijn deels afkomstig van dezelfde auteurs als het structuurcorpus. Daarnaast zijn er droomvertellingen toegevoegd uit twee andere droomseries. Dit zijn de droomseries: *Kenneth* en *Arlie: a middle aged woman*. Alle geselecteerde droomvertellingen zijn willekeurig geselecteerd. In Bijlage 3 (p. 38) is te zien welke droomvertellingen per droomserie zijn geanalyseerd.

Evenals het ontwikkel- en structuurcorpus zijn de droomvertellingen in het sentimentcorpus automatisch gesplitst per zin met behulp van de Stanford CoreNLP natural language processing toolkit (Manning et al., 2014). Via de sentimentanalyse module in de CoreNLP toolkit is het sentimentcorpus automatisch geanalyseerd op positieve en negatieve meningen, emoties en evaluaties. Deze meningen, emoties en evaluaties worden in dit onderzoek aangeduid als sentiment.

De sentimentanalyse categoriseert naast positieve en negatieve woorden, als *'beautiful'* en *'difficult'*, ook termen waarin acceptatie en afwijzing voorkomen (Wilson, Wiebe &

Hoffman, 2005). Per zin worden de sentimentwoorden gefilterd en wordt een gemiddelde per zin berekend. De automatische sentimentscore die aan een zin wordt gegeven is (-2) zeer negatief, (-1) negatief, (0) neutraal, (+1) positief of (+2) zeer positief. Uit de gemiddelden sentimentscores per zin is handmatig een sentimentscore per droomvertelling en sentimentscore voor het volledige sentimentcorpus berekend.

Tot slot zijn de sentimentscores voor het structuurcorpus (onderdeel van het sentimentcorpus) per fase nader bekeken. In de additionele analyse is gekeken of er in bepaalde fasen meer negatief dan positief sentiment aanwezig is. De tweede hypothese spreekt de verwachting uit dat een droomvertelling gemiddeld meer negatief dan positief sentiment bevat.

Statistische toetsen

De structuurkenmerken van de zinnen in het structuurcorpus zijn handmatig geanalyseerd op de aanwezige narratieve structuur. Vervolgens is de procentuele verhouding van de fasen ten opzichte van het totaal berekend (IBM Corp., 2016, Version 24.0).

Hypothese 1 is getest met behulp van een Chi-Kwadraat (IBM Corp., 2016, Version 24.0). Er is vergeleken of de verhaalplot vaker voorkomt dan de evaluatieve fasen in een droomvertelling. Hierbij is uitgegaan van een gelijke groepsverdeling van alle fasen in een droomvertelling.

De zinnen uit het sentimentcorpus zijn geanalyseerd via een automatische sentimentanalyse. De automatische sentimentanalyse die is gebruikt is afkomstig uit de Stanford CoreNLP toolkit (Manning et al., 2014). De sentimentscore per zin is door het programma als volgt weergegeven: (-2) zeer negatief, (-1) negatief, (0) neutraal, (1) positief en (2) zeer positief. Na de automatische sentimentanalyse is het gemiddelde sentiment per droomvertelling en over het volledige sentimentcorpus handmatig berekend. In hypothese 2 is getoetst of in droomvertellingen meer negatief dan positief sentiment voorkomt.

Resultaten

Beoordelaarsbetrouwbaarheid

De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid is gemeten over tien procent van het geannoteerde structuurcorpus. Dit waren acht willekeurig geselecteerde droomvertellingen. Uit de dubbel geannoteerde resultaten van het structuurcorpus is de Cohen's kappa berekend. De

interbeoordelaarsbetrouwbaarheid liet een matige betrouwbaarheid zien: $\kappa = .291^a$, $p = .108$. Het resultaat is niet significant. Dit betekent dat de annotaties van beide codeurs uit de selectie van acht droomvertellingen matig overeenkomen (Cohen's Kappa). De overeenkomsten die zijn gevonden in de annotaties berusten op toeval (p-waarde). Met andere woorden: er is sprake van interpretatieverschillen.

Een verdiepende analyse waarin de overeenkomsten tussen de codeurs per fase werden onderzocht liet een wisselend resultaat zien. De betrouwbaarheidsanalyse per fase liet een voldoende tot goede betrouwbaarheid zien voor fase 1 ($\kappa = .641^a$, $p < .001$), een redelijke betrouwbaarheid voor fase 2 ($\kappa = .595^a$, $p < .001$) en een matige betrouwbaarheid voor fase 3 ($\kappa = .395^a$, $p < .001$). Voor fase 4 ($\kappa = .278^a$, $p = .013$) werd ook een matige betrouwbaarheid gevonden, de overeenkomsten waren echter niet significant. Voor fase 5 ($\kappa = .446^a$, $p < .001$) werd net als voor fase 2 een redelijke en significante betrouwbaarheid gemeten. Uit fase 6 kon geen Cohens Kappa worden berekend, omdat deze fase door beide codeurs niet werd geannoteerd. Tot slot was de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van categorie (7) geen annotatie slecht ($\kappa = -.28^a$, $p = .741$). Ook de overeenkomsten tussen de annotaties van categorie 'geen annotatie' waren niet significant.

Onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag voor dit onderzoek luidde als volgt: *Welke narratieve elementen (naar het model van Labov & Walenzky (1967)) kunnen in droomvertellingen worden onderscheiden?*

De vraag is onderzocht via een handmatige narratieve structuur analyse van 75 droomvertellingen. De droomvertellingen bestonden gemiddeld uit tien zinnen en 122 woorden.

Volgens de annotatiehandleiding was het toegestaan om meer dan één fase aan een zin toe te kennen. Uit een descriptieve analyse van het structuurcorpus bleek dat vrijwel altijd een zin aan één fase kon worden toegeschreven (98 procent van een gemiddelde droomvertelling). De overige twee procent van een gemiddelde droomvertelling waren zinnen die dubbel (met twee verschillende fasen) zijn geannoteerd. Dit houdt in dat de zinnen niet aan één fase waren toe te schrijven, maar aan twee of meer fasen. In een zin werd bijvoorbeeld de verhalenwereld geïntroduceerd (fase 1) en tegelijkertijd spanning opgebouwd die leidde tot een centrale gebeurtenis (fase 2). Een zin met een dubbele annotatie is dus bij twee of meer fasen ondergebracht. De mogelijkheid tot het annoteren van 'geen annotatie' wordt in de analyse gemeten als één keuzemogelijkheid. Een dubbele annotatie en de keuze voor 'geen annotatie' zijn dus verschillend.

In tabel 3 zijn het totaal aantal geannoteerde zinnen per fase opgenomen. Vervolgens is een gemiddeld aantal zinnen per droomvertelling berekend. In tabel 3 is bijvoorbeeld te zien dat in een gemiddelde droomvertelling van tien zinnen gemiddeld drie tot vier zinnen zijn gewijd aan fase (1) de oriëntatie, oftewel het introduceren van de verhalenwereld.

Tabel 3. Gemiddelden en standaarddeviaties per fase aanwezig in het structuurcorpus

	Droomvertellingen structuurcorpus			
	Totaal van enkele annotaties n = 735	Totaal van dubbele annotaties n = 34	Gemiddeld aantal enkele annotaties	Gemiddeld aantal dubbele annotaties
Fase 1. Oriëntatie	292	5	.89 (.49)	.07 (.45)
Fase 2. Complicerende acties	173	5	.24 (.42)	.07 (.45)
Fase 3. Kritieke gebeurtenis	166	7	.22 (.42)	.09 (.51)
Fase 4. Resultaat	33	1	.04 (.21)	.01 (.25)
Fase 5. Evaluatie	40	11	.05 (.23)	.15 (.48)
Fase 6. Coda	2	4	.00 (.52)	.05 (.48)
Geen annotatie	29	1	.04 (.20)	.01 (.25)
Totaal	735	34*	.98	.02 **

* In totaal zijn er in zeventien zinnen dubbele annotaties gevonden. Dit heeft geresulteerd in een totaal van 34 (zeventien zinnen maal twee annotaties). Wanneer men de enkele annotaties optelt bij de zeventien dubbel geannoteerde zinnen is het totaal aantal geanalyseerde zinnen 752. Dit totaal aantal zinnen komt overeen met het volledige sentimentcorpus zoals weergegeven in tabel 1.

** Het totaal van de gemiddelden van de dubbele annotaties is gedeeld door 75 droomvertellingen en vervolgens gedeeld door twee. De uitkomst geeft weer in hoeveel zinnen in een gemiddelde droomvertelling dubbel worden geannoteerd.

Opvallend in het geanalyseerde structuurcorpus was dat van de enkele annotaties er gemiddeld 0.4 zin, oftewel vier procent, van het corpus niet kon worden toegewezen aan een fase uit het L&W-model (1967). De reden dat de zinnen niet konden worden geannoteerd waren bijvoorbeeld gaten in een zin die werden opgevuld met leestekens als punten of vraagtekens. Andere redenen waren willekeurige (losstaande) zinnen of onsamenhangende woorden of kleine samenvattingen van de droom. Hieronder zijn een aantal voorbeelden weergegeven.

I had to cook but to ???, and I had a round aluminium pie plate to use, and I was ready to use eye #3 (centre).

Merri: an artist, droomvertelling #070

A pound of prevention.

Merri: an artist, droomvertelling #148

In this dream I'm a part-time tutor on Jasper's art course, which in the dream has its premises in a large cluttered building.

Lawrence: a young man, droomvertelling #012

Het antwoord op de onderzoeksvraag luidt dat alle fasen in het structuurcorpus van droomvertellingen voorkomen. De frequentie waarin zij voorkomen is echter verschillend. Zo blijken de fasen één tot en met drie vaker voor te komen dan de fasen vier, vijf en zes. Ook blijken er zinnen in droomvertellingen voor te komen die niet zijn toegewezen aan een van de fasen als opgesteld volgens het L&W-model.

Hypothese 1

De eerste hypothese onderzocht of de fasen waarin de verhaalplot wordt gevormd vaker voorkomen dan een evaluatieve fase. De resultaten uit categorie (7) “geen annotatie” is in deze analyse voor hypothese 1 niet meegenomen. Uit de χ^2 -toets tussen de gemeten frequenties met betrekking tot het voordoen van de verhaalplot en evaluatie in droomvertellingen bleek een verband te bestaan ($\chi^2(4) = 463.23, p < 0.001$). In droomvertellingen bleek de aanwezigheid van een verhaalplot (86%) frequenter voor te komen dan de evaluatie (11%). In een aantal gevallen bleek zowel een verhaalplot als evaluatie in de droomvertelling aanwezig te zijn (1%). De aantallen en gemiddelden voor het voorkomen van de verhaalplot en evaluatieve fase zijn opgenomen in tabel 4. In totaal kwam de verhaalplot 7.8 keer vaker voor dan het evaluatieve deel in het structuurcorpus droomvertellingen. De eerste hypothese is aangenomen.

Tabel 4. Aanwezigheid van het onderdeel verhaalplot versus het onderdeel evaluatie in droomvertellingen

	Aanwezigheid van het onderdeel in het structuurcorpus n = 741*
Verhaalplot	643 (.86)
Evaluatie	89 (.12)
Verhaalplot & evaluatie	9 (.01)

* Zinnen geannoteerd onder categorie (7) geen annotatie zijn in deze analyse niet meegenomen, dit waren in totaal 29 zinnen. De zinnen die zowel in de verhaalplot als evaluatie zijn geteld (negen zinnen, achttien annotaties in totaal), zijn ook apart opgenomen onder verhaalplot en evaluatie. Dit maakt de som voor het totaal 741 geanalyseerde annotaties. Oftewel 752 zinnen in totaal – 29 zinnen uit categorie (7) geen annotatie + 9 dubbele annotaties = 741 annotaties.

** Het verhaalplot kwam in totaal 7.8 keer vaker voor in droomvertellingen dan de evaluatie. In 86 procent van de gevallen kwam enkel de verhaalplot voor. Dit is gedeeld door 11 procent waarin enkel een evaluatie aanwezig was.

Hypothese 2

De tweede hypothese onderzoekt de verwachting dat droomvertellingen meer negatief sentiment bevatten dan positief sentiment. Uit een descriptieve analyse van alle gemeten sentimenten bleek het gemiddelde sentiment in droomvertellingen neutraal tot negatief ($M = -.37$, $SD = .771$, $p < .001$) te zijn. De tweede hypothese is daarmee aangenomen, het corpus droomvertellingen bevat meer negatief sentiment dan positief sentiment.

Additioneel aan de eerste en tweede onderzoeksvraag is het sentiment per fase voor het structuurcorpus berekend. Het structuurcorpus maakt onderdeel uit van het sentimentcorpus. Dit betekent dat voor 75 droomvertellingen een gemiddeld sentiment per fase kon worden berekend. Uit de χ^2 -toets tussen de fasen en het voorkomen van een positief of negatief sentiment in droomvertellingen bleek een verband te bestaan ($\chi^2(4) = 463.23^a$, $p < 0.001$). De resultaten per fase zijn weergegeven in tabel 5. Enkel voor fase (3) kritieke gebeurtenis is een significant verband gevonden tussen de fase en het voorkomen van meer negatief dan positief sentiment. Uit de χ^2 -toets tussen fase (3) kritieke gebeurtenis en het voorkomen van meer negatief dan positief sentiment in droomvertellingen bleek een verband te bestaan ($\chi^2(4) = 25.444^a$, $p < 0.001$).

Tabel 5. Resultaten sentimentanalyse per fase in het structuurcorpus

	Pearson Chi-kwadraat	
	Waarde	<i>P</i>
Fase 1. Oriëntatie	4.681 ^a	.322
Fase 2. Complicerende acties	2.591 ^a	.628
Fase 3. Kritieke gebeurtenis*	25.444 ^a	< .001
Fase 4. Resultaat	8.566 ^a	.730
Fase 5. Evaluatie	8.848 ^a	.650
Fase 6. Coda	7.058 ^a	.133
Geen annotatie	14.867 ^a	.005
Totaal*	463.23 ^a	<.001

Discussie

In dit onderzoek is de vertelbaarheid van dromen onderzocht middels een narratieve structuuranalyse. Hiervoor is een vergelijking gemaakt tussen droomvertellingen en persoonlijke verhalen. Voor persoonlijke verhalen geldt dat de vertelbaarheid schuil gaat in de narratieve structuur van het verhaal (Sanders & van Krieken, 2018). Of dit ook geldt voor droomvertellingen is onderzocht door een narratief structuurmodel van persoonlijke verhalen toe te passen op droomvertellingen. Een corpus van 75 droomvertellingen is handmatig geanalyseerd volgens de narratieve structuuranalyse van het L&W-model. Uit de resultaten bleken alle fasen in het structuurcorpus droomvertellingen aanwezig te zijn. Hoewel alle fasen in het corpus aanwezig zijn, geldt dit niet voor een gemiddelde droomvertelling.

Het structuurcorpus droomvertellingen is geanalyseerd volgens een theoretisch model. Het L&W-model is opgesteld aan de hand van persoonlijke verhalen. Empirisch bewijs of alle fasen, zoals opgenomen in het L&W-model, ook voorkomen in persoonlijke verhalen is niet meegenomen in dit onderzoek. Een vergelijking in hoeverre een narratieve structuur voorkomt in zowel persoonlijke verhalen als droomvertellingen maakt een realistische vergelijking mogelijk. Hiervoor is een additionele narratieve structuuranalyse van een corpus persoonlijke verhalen nodig. Pas dan kunnen beide corpora op basis van de bevindingen worden vergeleken.

De meest voorkomende fase was fase (1) introductie. Dit resultaat lijkt overeen te komen met resultaten uit het onderzoek van Hendrickx en collega's (2017). Zij toonden aan dat droomvertellingen veelal referenties naar ruimten en situaties beschrijven. Deze referenties

komen overeen met de beschrijving van de verhalenwereld zoals opgesteld volgens het L&W-model. Dit betekent mogelijk dat de eerste fase uit het L&W-model uitgebreider of meer wordt beschreven dan gebeurtenissen waarin een verhaal wordt afgerond (resultaat, fase 4) of een reflectie wordt gegeven op de kritieke gebeurtenis (evaluatie, fase 5). Het voorkomen van een introducerende fase, maar ontbreken van een afronding (resultaat) komt overeen met de perceptie dat dromen mogelijk incomplete verhalen zijn (Domhoff & Hall, 1996). Een toelichting hierop is dat dromen de beschrijving zijn van expliciete scenes, gebeurtenissen en emoties. Het betekent dat één gebeurtenis uit een verhaal wordt benadrukt. Maar de aanloop naar de gebeurtenis of afronding waarin een verloop van de gebeurtenis wordt besproken is dan niet of nauwelijks aanwezig. Het verhaal rondom de gebeurtenis lijkt dan niet volledig te zijn (Frantova & Bergler, 2009). Opvallend in de resultaten was dat fase 6 (coda) in totaal één procent voorkwam in het geannoteerde structuurcorpus. Voor het structuurcorpus droomvertellingen bleek deze fase dus nauwelijks aanwezig te zijn. In het geannoteerde structuurcorpus werd in totaal vier procent geannoteerd onder de categorie ‘geen annotatie’. In enkele gevallen bleken de geannoteerde zinnen in deze categorie onsamenhangende zinnen of een rij leestekens als punten, vraagtekens en uitroepetekens te bevatten. Een voorbeeld hiervan kwam uit de droomserie van *Merri: an Artist* (Resultaten, p. 17). Een ander voorbeeld is afkomstig uit de droomserie van *Lawrence: a young man*. Een aantal keren beschreef hij in één samenvattende zin waar zijn droomvertelling over ging (Resultaten, p.17). Een samenvattend stukje tekst voorafgaand aan de eerste fase werd eerder beschreven door Li en collega’s (2017). Zij vergeleken verschillende narratieve structuurmodellen en maakten één algemeen inclusief annotatie schema op basis van het L&W-model. Aan het model werd een fase toegevoegd. Deze fase is de *abstract* fase, oftewel een samenvatting. Het houdt in dat voorafgaand aan het vertellen van een persoonlijk verhaal, men geneigd is om een samenvatting van de gebeurtenis te geven. Of deze *abstract* fase van toepassing is op droomvertellingen moet vervolgonderzoek uitwijzen. Een analyse van de geannoteerde evaluatieve fasen uit droomvertellingen biedt mogelijkheid tot vervolgonderzoek naar een sluitend narratief structuurmodel voor droomvertellingen.

Een lastig aspect van het corpus voor dit onderzoek zijn de verschillen tussen de auteurs van de droomvertellingen. In het structuurcorpus zijn droomseries opgenomen van zes verschillende auteurs. De verdeling van het aantal dromen per auteur was scheef verdeeld. Meer dan de helft van het structuurcorpus (45 dromen) was afkomstig van twee auteurs, namelijk *Merri: an Artist* en *Lawrence: a young man*. De groep van auteurs is gepoogd zo homogeen mogelijk te houden. Zij verschilden echter aanzienlijk van leeftijd, levensfase, interesses en

psychologische achtergrond (Bijlage 2, p. 34). In de droomvertellingen waren ook verschillen te zien in de manier waarop de dromen werden opgeschreven. Zo waren de dromen van *Merri: an Artist* warrig en bestonden veelal uit leestekens en willekeurige woorden. De dromen van *Lawrence: a young man* leken vaker een opbouw waarin voorafgaand een samenvattende zin over de droom was opgenomen.

In de veronderstelling dat dromen incomplete verhalen zijn is de eerste hypothese opgesteld. De aanname was dat de vertelbaarheid van verhalen in de verhaalplot verscholen is en minimaal aanwezig moet zijn om dromen vertelbaar te maken. De eerste hypothese toetste of deze aanname ook voor droomvertellingen geldt. Deze verwachting werd ondersteund. De verhaalplot kwam vaker voor dan de evaluatieve fase. Een kanttekening is dat in de methode de verhaalplot en evaluatie ieder drie fasen omvatten. Wanneer één van de drie fasen aanwezig was werd dit geïnterpreteerd als dat het verhaalplot of evaluatie aanwezig was. Bijvoorbeeld wanneer in een droom fase één, drie en vijf geannoteerd waren, betekende volgens de analyse dat er zowel een verhaalplot als evaluatie aanwezig was. De droomvertelling werd dan gezien als volledig verhaal, maar dat betekent niet dat alle fasen aanwezig zijn.

Hypothese twee voorspelde dat negatief sentiment in droomvertellingen vaker voorkomt dan positief sentiment. De verwachting was namelijk dat negatief sentiment van invloed is op de vertelbaarheid van dromen, omdat negatieve ervaringen en emoties beter worden onthouden dan de positieve variant (Rozin & Royzman, 2001). Via een sentimentanalyse is het gemiddelde sentiment in het sentimentcorpus gemeten. Dit gemiddelde bleek negatief te zijn. De sentimentanalyse is een automatische (computergestuurde) analyse. Het programma herkent positief en negatief sentiment; het programma is echter niet precies in de herkenning van pragmatische aspecten van sentiment, met name de punten die lezers als humor of sarcasme kunnen beschouwen. Om dit te onderkennen zou een controle door een menselijke codeur moeten worden uitgevoerd. De sentimentanalyse is een veelgebruikte analyse in wetenschappelijk onderzoek en wordt zodoende als valide beschouwd (Wilson et al., 2005).

Een verdiepende analyse naar het voorkomen van negatief sentiment per fase toonde aan dat de kritieke gebeurtenis (fase 3) significant meer negatief sentiment bevatte dan positief sentiment. De kritieke gebeurtenis in een verhaal wordt gezien als de fase waar ook de vertelbaarheid van een verhaal in verscholen ligt (Norrick, 2005). De omringende fasen zorgen voor de opbouw naar deze gebeurtenis of vervolg/resultaat van die gebeurtenis. Dat de kritieke gebeurtenis dus vaker negatief sentiment bevat biedt ondersteuning aan de *negativity bias* theorie. Met andere woorden, zouden dromen waarin de dromer negatieve emoties en/ of ervaringen ervaart vaker worden verteld. Of deze negatieve sentimentdromen ook beter worden

onthouden is lastig aan te tonen, aangezien er geen verslaglegging is van niet-vertelde dromen. Vervolgonderzoek naar duiders van negatief sentiment bieden mogelijk inzicht naar onderwerpen voor de vertelbaarheid van de kritieke gebeurtenis. Vervolgonderzoek kan betrekking hebben op vragen als: welke aanleiding komt vaker voor in de beschrijving van een kritieke gebeurtenis? Of welke beschrijving is kenmerkend voor het negatief sentiment karakter van de kritieke gebeurtenis?

Conclusie

Dit onderzoek heeft aangetoond dat alle fasen uit het L&W-model voorkomen in het structuurcorpus droomvertellingen. De aanname dat droomvertellingen worden gestructureerd als persoonlijke verhalen lijkt hiermee te worden ondersteund. Toch is deze aanname niet volledig gegrond. Hoewel alle fasen in het corpus droomvertellingen aanwezig zijn, geldt de aanwezigheid van alle fasen niet per droomvertelling. Zo waren de eerste drie fasen frequenter en met meer zinnen vertegenwoordigd dan de laatste drie fasen. Deze laatste drie fasen waren in een gemiddelde droomvertelling met één zin aanwezig of volledig afwezig. Aansluitend op deze resultaten bleek de verhaalplot vaker voor te komen dan het evaluatieve deel. De verhaalplot zou voor narratieven de vertelwaardigheid van een ervaring of gebeurtenis bevatten. Of dit ook voor droomvertellingen geldt dient nader onderzocht te worden. Huidig onderzoek heeft enkel aangetoond dat de verhaalplot in droomvertellingen vaker aanwezig is dan het evaluatieve deel. Daarnaast lieten de resultaten zien dat het evaluatieve deel niet op zichzelf voorkomt in droomvertellingen, er gaat een verhaalplot aan vooraf.

Gebaseerd op onder andere de theorie dat negatieve ervaringen en emoties beter worden onthouden dan positieve ervaringen en emoties werd een verwachting opgesteld voor droomvertellingen. Uit een sentimentanalyse bleek het gemiddelde sentiment negatief te zijn. Het algemene sentiment van de droomvertellingen was negatief, een sentimentanalyse per fase toonde aan dat alleen het sentiment in fase (3) kritieke gebeurtenis significant negatief was. Deze fase bevat de centrale gebeurtenis van een verhaal en blijkt dus gemiddeld een negatief sentiment te bevatten. Welke onderwerpen, emoties en of ervaringen gepaard gaan met dit negatieve sentiment is niet onderzocht, dit zou vervolgonderzoek moeten uitwijzen.

Dit onderzoek heeft aangetoond dat geschreven droomvertellingen kunnen worden geanalyseerd aan de hand van een narratieve structuur via het L&W-model. De vertelwaardigheid van verhalen gaat schuil in de verhaalplot. Het onderzoek heeft laten zien dat

(een deel van) de verhaalplot in bijna 90 procent van de gevallen aanwezig is in droomvertellingen. Verdiepend onderzoek naar onderwerpen, emoties of gebeurtenissen kan bijdragen aan gedetailleerdere inzichten in wat dromen vertelbaar maakt.

Referenties

- Baarda, D. B., De Goede, M. P. M., & Teunissen, J. (2005). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek; handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Houten: Noordhoff Uitgevers BV.
- Bal, M. (1997). *Narratology, introduction to the theory of narrative* (2e druk). Toronto: University of Toronto Press.
- Black, J., & Green, A. (1992). *Gods, Demons and Symbols*. Texas: University of Texas press.
- Bulkeley, K., & Hartmann, E. (2011). Big dreams: An analysis using central image intensity, content analysis, and word searches. *Dreaming*, 21(3), 157-167.
- Cariola, L. A. (2008). A structural and functional analysis of dream narratives. *Dreaming*, 18(1), 16-26.
- Crick, F., & Mitchison, G. (1983). The function of dream sleep. *Nature*, 304(5922), 111-114.
- Domhoff, G. W. (1996). The Continuity between Dreams and Waking Life in Individuals and Groups. In *Finding Meaning in Dreams* (pp. 153-190). Springer, Boston, MA.
- Domhoff, G.W. & Schneider, A. (2008). Studying dream content using the archive and search engine on dreambank.net. *Consciousness and Cognition*, 17(4), 1238–1247.
- Frantova, E., & Bergler, S. (2009). Automatic emotion annotation of dream diaries. In *Proceedings of the analyzing social media to represent collective knowledge workshop at K-CAP 2009*, The fifth international conference on knowledge capture.
- Freud, S. (2013). *The interpretation of dreams*. Worcestershire: Read Books Ltd.
- Freytag, G. (1900) [Copyright 1894], Freytag's Technique of the Drama, An Exposition of Dramatic Composition and Art by Dr. Gustav Freytag: *An Authorized Translation From the Sixth German Edition by Elias J. MacEwan*, M.A. (3rd ed.), Chicago: Scott, Foresman and Company, LCCN 13-283
- Gottschall, J. (2012). Hell is story-friendly. In Gottschall, J. (Eds.), *The storytelling animal; How stories make us human* (pp. 45-67). New York Houghton Mifflin Harcourt.
- Hendrickx, I., Onrust, L., Kunneman, F., Hürriyetoglu, A., Bosch, van den A. & Stoop, W. (2017). Unraveling reported dreams with tekst analytics. In *Digital Humanities Quarterly*, 11(4), (pp. 1-17).
- Hurovitz, C. S., Dunn, S., Domhoff, G. W., & Fiss, H. (1999). The dreams of blind men and women: A replication and extension of previous findings. *Dreaming*, 9(2-3), 183-193.
- IBM Corp. Released 2016. *IBM SPSS Statistics for Windows*, Version 24.0. Armonk, NY: IBM Corp.
- Jung, C. G. (1974). *Dreams*. Princeton: Princeton University Press. From The collected works of C.G. Jung (vols. 4,8, 12, 16) (R.F.C. Hull Trans.).
- Kilroe, P. A. (2000). The dream as text, the dream as narrative. *Dreaming*, 10(3), 125-137
- Labov W. (2010). Narratives of personal experience. In P. Hogan (Ed.) *Cambridge Encyclopedia of the Language Sciences* (pp. 546-548). Cambridge: Cambridge University Press.
- Labov, W., & Waletzky, J. (1967). Narrative analysis. In J. Helm (Ed.), *Essays on the Verbal and Visual Arts* (pp. 12–44). Seattle: University of Washington Press.
- Li, B., Cardier, B., Wang, T., & Metze, F. (2018). Annotating High-Level Structures of Short Stories and Personal Anecdotes. In *Proceedings of Eleventh International Conference*

- on Language Resources and Evaluation* (pp. 3290-3296), Japan. European Language Resources Association.
- Manning, C., Surdeanu, M., Bauer, J., Finkel, J., Bethard, S., & McClosky, D. (2014). The Stanford CoreNLP natural language processing toolkit. In *Proceedings of 52nd annual meeting of the association for computational linguistics: system demonstrations* (pp. 55-60), Baltimore, Maryland USA.
- McHugh, M. L. (2012). Interrater reliability: the kappa statistic. *Biochemia medica*, 22(3), 276-282.
- Montangero, J. (2012). Dreams are narrative simulations of autobiographical episodes, not stories or scripts: A review. *Dreaming*, 22(3), 157.
- Murphy, S. T., Frank, L. B., Chatterjee, J. S., Baezconde-Garbanati, L. (2013). Narrative versus nonnarrative: the role of identification, transportation, and emotion in reducing health disparities. *Journal of Communication*, 63, 116–137.
- Norrick, N.R. (2005). The dark side of tellability. *Narrative inquiry*, 15(2), 323-343.
- Rozin, P., & Royzman, E. B. (2001). Negativity bias, negativity dominance, and contagion. *Personality and social psychology review*, 5(4), 296-320.
- Ryan, M. L. (2009). Cheap plot tricks, plot holes, and narrative design. *Narrative*, 17(1), 56-75.
- Sanders, J. & Krieken, van K. (2018). Narratieve analyse. In Karreman, J., Enschoot, R. van (ed.), *Tekstanalyse. Methoden en toepassingen* (pp. 199-238), Van Gorcum.
- Tinsley, H. E., & Weiss, D. J. (1975). Interrater reliability and agreement of subjective judgments. *Journal of Counseling Psychology*, 22(4), 358.
- Wilson, T., Wiebe, J., & Hoffmann, P. (2005, October). Recognizing contextual polarity in phrase-level sentiment analysis. In *Proceedings of the conference on human language technology and empirical methods in natural language processing* (pp. 347-354). Vancouver, Association for Computational Linguistics.
- Zhang, J. (2005). Continual-activation theory of dreaming. *Dynamical Psychology*, 6, 1-6.

Bijlage 1. Geselecteerde droomseries

Onderstaande droomseries zijn geselecteerd uit het corpus op Dreambank.net. De geselecteerde droomvertellingen bestaan uit minimaal 100 en maximaal 150 woorden. Achtergrondinformatie over de schrijvers is hieronder toegelicht.

O. Chris: a transvestite

De droomvertellingen zijn verzameld tussen juni en december in 1968. Chris was een Wall street zakenman, gelukkig getrouwd en vader van twee dochters (18 en 20 jaar oud). Hij schreef verschillende droomvertellingen op (in totaal 100). In zijn vrije tijd kleepte Chris zich als vrouw, hij was travestiet (<http://www.dreambank.net/grid.cgi#chris>, z.d.).

1. Mack: a poor recaller

De droomvertellingen zijn verzameld in een periode van twee maanden in eind jaren '90. Mack was toentertijd een 21-jarige student die graag een studie wilde volgen in experimentele psychologie. Vanuit zijn eigen interesse besloot hij, als onderdeel van een psychologieklas, zijn dromen op te schrijven. Dit resulteerde in een droomserie van 38 dromen. De droomvertellingen bieden een weerspiegeling van Macks' wakkere gedachten en alledaagse zorgen. Na de periode van twee maanden waarin hij zijn dromen opschreef verdwenen zijn droomherinneringen (<http://dreambank.net/grid.cgi#mack>, z.d.).

2. Nancy: caring and headstrong

De droomvertellingen zijn verzameld in een periode van een jaar eind jaren '90. Nancy is een blanke, aantrekkelijke vrouw eind 20. Ze combineert haar baan, studie, ouderschap en liefdesrelatie met de vader van haar jongste dochter. Na het behalen van haar bachelor diploma wil zij een baan zoeken richting de gezondheidssector. Vanuit een wetenschappelijke interesse naar droomtheorieën van Freud en in combinatie met een no-nonsense mindset is zij gestart met het opschrijven van haar dromen. Dit resulteerde in een droomserie van 44 droomvertellingen. De droomserie lijkt een dramatisering van haar interesses en relaties te zijn (<http://dreambank.net/grid.cgi#nancy>, z.d.).

3. Merri: an artist

De droomvertellingen zijn verzameld over een periode van ongeveer een jaar in 1999-2000. Merri Anderson is een kunstenares. Uit haar dromen verzamelt zij inspiratie voor haar schilderkunst. Vanuit deze interesse is zij gestart met het opschrijven van haar dromen. Een tweede motivatie was het, steeds frequenter, voorkomen van haar overleden zus Dora in haar dromen. Zij stierf een aantal jaar daarvoor in januari 1996. De droomserie bestaat uit 315 droomvertellingen. De droomserie toont een duidelijke weerspiegeling van Merri haar relatie tot haar familieleden en vrienden en beschrijft gedetailleerde kleuren en kunstwerken (<http://dreambank.net/grid.cgi#merri>, z.d.).

4. Joan: a lesbian

De droomvertellingen zijn verzameld midden jaren '80. Joan was op het moment van schrijven een student van midden 20 jaar oud. Vanuit haar interesse naar psychologie, mythen en symbolisme heeft zij een dromendagboek bijgehouden. Haar dromen zijn een weerspiegeling van relationele worstelingen, vaak weergegeven als een metafoor (<http://dreambank.net/grid.cgi#joan>, z.d.).

5. Tom: an outgoing man

De droomserie bestaat uit 27 droomvertellingen opgenomen in de jaren '90. Tom was op het moment van schrijven een student van 21 jaar oud. Een extraverte, competitieve en zeer goede student. Hij vertoont grote belangstelling voor jonge vrouwen in zijn dromen en wil graag (fysiek) opvallen. Verder zijn ruzies met een (mannelijke) huisgenoot, zijn vader en op het werk frequent voorkomende onderwerpen in zijn dromen (<http://dreambank.net/grid.cgi#tom>, z.d.).

6. Lawrence: a young man

De droomserie van 206 droomvertellingen zijn opgestuurd in 2009. Over Lawrence zelf is weinig bekend. Er wordt aangenomen dat de droomvertellingen zijn opgeschreven vanuit een persoonlijke interesse, aangezien er geen referenties zijn naar eerder dromenonderzoek. Naast zijn droomvertellingen heeft hij een uitgebreide lijst met namen en connecties toegevoegd (<http://dreambank.net/grid.cgi#lawrence>, z.d.).

7. Kenneth

Een (gedetailleerde) droomserie bestaande uit 2022 droomvertellingen opgeschreven. Tijdens een periode van drie jaar beschreef hij soms wel tot twee of drie dromen per nacht. Het verzamelen van de droomvertellingen is gestart in het eerste jaar van zijn studententijd. Er zijn grote consistenties te vinden en belangrijke karakters en thema's die in zijn dromen steeds terugkomen (<http://dreambank.net/grid.cgi#kenneth>, z.d.).

8. Arlie: a middle aged woman

Een vrouw van middelbare leeftijd. Aan het begin van de jaren '90 zijn de droomvertellingen verzameld. Deze zijn niet eerder onderzocht, behalve door de dame in kwestie zelf (<http://dreambank.net/grid.cgi#arlie>, z.d.).

Bijlage 2. Annotatiehandleiding

Dit onderzoek berust op de aanname dat de vertelbaarheid van dromen schuilgaat in de manier waarop een droom wordt beschreven. Een beschrijving van een droom wordt ook wel een droomvertelling genoemd. Om bovenstaande aanname te toetsen is gekozen voor een analyse van 75 droomvertellingen volgens het narratieve structuurmodel van Labov & Waletzky (1967). Het model onderscheidt zes fasen. Dit codeboek biedt definities van de fasen volgens het model aangevuld met resultaten uit eerdere droomonderzoeken. Met behulp van de definities kan het structuurcorpus worden geanalyseerd. Om het coderen van de dataset gemakkelijker te maken zijn tips en hulpvragen toegevoegd.

De droomvertellingen worden per zin gecodeerd. Dat betekent dat er per zin een fase wordt toegewezen. Wanneer het niet mogelijk is een fase toe te wijzen aan een zin, kan ‘geen annotatie’ worden gekozen. In de annotaties wordt geen onderscheid gemaakt tussen acties en stilstaande gebeurtenissen. Om het structuurcorpus goed te kunnen coderen is achtergrondinformatie over de schrijver nodig. In bijlage 1. Geselecteerde droomseries (p. 32) is deze informatie opgenomen.

Tip Lees de droomvertelling eerst volledig door en wijs de kritieke gebeurtenis aan. Start daarna met het coderen van de droomvertelling.

Fase 1. De oriëntatiefase

De oriëntatiefase is de opening van de verhalenwereld. In deze fase worden personages, situaties, omgeving en/ of tijdspanne geïntroduceerd. Oftewel de vier W's: wie, wat, waar en wanneer. Wanneer een van de onderstaande kenmerken in de zin wordt beschreven, kan deze worden toegeschreven aan de oriëntatiefase.

- Wie: introductie van personage(s), bijvoorbeeld een ik-personage, vrienden, familie of (on)bekenden.
- Wat: beschrijving van de situatie in het verhaal, heden of verleden. Voorbeelden hiervan zijn de introductie van een gesprek, ruzie of spel.
- Waar: beschrijving van de omgeving waarin het verhaal zich afspeelt. Voorbeelden hiervan zijn in de auto, aan de koffietafel of in de bioscoop.

- Wanneer: op welk moment speelt het verhaal zich af. De start van het verhaal biedt een perspectief voor het verhaal. Een voorbeeld voor sprookjes kan zijn ‘*Er was eens...*’.

Hulpvraag Schetst de zin een situatie van de wereld waarin de dromer zich bevindt?

Fase 2. Complicerende acties

Complicerende acties zijn een opeenvolging van losse gebeurtenissen. Er wordt een spanning opgebouwd die leidt naar de kritieke gebeurtenis in het verhaal. De spanning en ontwikkeling van het verhaal komen bijvoorbeeld voor als een dreiging, verhitte discussie en of benadering van personen of onderwerpen.

Hulpvraag Wordt er spanning opgebouwd in de zin en/ of leiden beschreven acties tot de kritieke gebeurtenis in het verhaal?

Fase 3. Kritieke gebeurtenis

De kritieke gebeurtenis is de meest vertelwaardige gebeurtenis die centraal staat in het verhaal. In deze fase komt de opgebouwde spanning tot een piek. Wanneer je de droomvertelling zou moeten samenvatten is dit de gebeurtenis die je beschrijft.

De kritieke gebeurtenis kan heel persoonlijk zijn. Kijk naar de achtergrond van een persoon, is deze bijvoorbeeld heel wantrouwend? Dan kan het zo zijn dat mensen, dieren of voorwerpen niet zijn wie ze lijken te zijn. De kritieke gebeurtenis manifesteert zich naar verwachting vaak als een *plot-twist*. Een *plot-twist* is een onverwachte verandering van gebeurtenissen, het geeft een andere wending aan het verhaal.

Hulpvraag Als je het verhaal zou moeten samenvatten, is dit dan de gebeurtenis die je zou beschrijven?

Fase 4. Resultaat

Het resultaat is het vervolg van de kritieke gebeurtenis. De kritieke gebeurtenis komt hier tot een einde, dit kan bijvoorbeeld in de vorm zijn van een oplossing, genomen besluit of vervolg van gebeurtenissen.

Hulpvraag Beschrijft de zin een (direct) vervolg van de kritieke gebeurtenis?

Fase 5. Evaluatiefase

De evaluatiefase biedt een reflectie of commentaar op de kritieke gebeurtenis. De dromer reflecteert hierbij een emotie of ervaring na afloop van een gebeurtenis. Voor geschreven narratieven geldt dat dit vaak citaten zijn of dit voor droomvertellingen ook geldt is niet duidelijk.

Hulpvraag Evalueert de dromer in de droomvertelling naar een eerdere gebeurtenis?

Fase 6. Coda fase

De coda is een overgang van de droomwereld naar het hier-en-nu (de realiteit). De fase bestaat uit een reflectie op de afloop en verder verloop van de kritieke gebeurtenis. Onderzoek naar geschreven en mondelinge narratieven toonde aan dat de coda fase zich vaak als volgt presenteert.

- Voor geschreven narratieven bestaat de coda veelal uit een conclusie of (levens)les in reflectie op het heden.
- Voor mondelinge narratieven bestaat de coda veelal uit een uitnodiging om een eigen verhaal te vertellen.

Hulpvraag Wordt er vanuit de droomvertelling naar een ervaring uit het hier-en-nu verwezen?

Nummer 7. Geen annotatie

De zin behoort tot geen van de bovengenoemde fasen.

Bijlage 3. Geselecteerde droomvertellingen

	Droomserie	Nummer op Dreambank.com	Aantal woorden
Structuurcorpus (Onderzoeksvraag & Hypothese 1)			
#1	Mack: a poor recaller	3	129
#2	Mack: a poor recaller	6	134
#3	Mack: a poor recaller	8	145
#4	Mack: a poor recaller	21	134
#5	Mack: a poor recaller	34	102
#6	Mack: a poor recaller	37	131
#7	Merri: an artist	21	126
#8	Merri: an artist	56	105
#9	Merri: an artist	70	136
#10	Merri: an artist	73	148
#11	Merri: an artist	75	138
#12	Merri: an artist	83	145
#13	Merri: an artist	87	146
#14	Merri: an artist	96	107
#15	Merri: an artist	106	123
#16	Merri: an artist	111	109
#17	Merri: an artist	131	110
#18	Merri: an artist	140	136
#19	Merri: an artist	146	113
#20	Merri: an artist	148	134
#21	Merri: an artist	151	149
#22	Merri: an artist	185	132
#23	Merri: an artist	186	134
#24	Merri: an artist	193	127
#25	Merri: an artist	202	141
#26	Merri: an artist	208	108
#27	Merri: an artist	241	138
#28	Merri: an artist	275	144
#29	Merri: an artist	279	128
#30	Merri: an artist	295	118
#31	Merri: an artist	305	137
#32	Nancy: caring and headstrong	11	116
#33	Nancy: caring and headstrong	12	105
#34	Nancy: caring and headstrong	14	115
#35	Nancy: caring and headstrong	16	139
#36	Nancy: caring and headstrong	22	100
#37	Joan: a lesbian	2	114
#38	Joan: a lesbian	5	109
#39	Joan: a lesbian	9	143

#40	Joan: a lesbian	15	100
#41	Joan: a lesbian	22	134
#42	Joan: a lesbian	23	116
#43	Joan: a lesbian	25	102
#44	Joan: a lesbian	27	112
#45	Joan: a lesbian	28	102
#46	Joan: a lesbian	36	140
#47	Joan: a lesbian	40	109
#48	Tom: an outgoing man	3	111
#49	Tom: an outgoing man	4	129
#50	Tom: an outgoing man	6	100
#51	Tom: an outgoing man	13	141
#52	Tom: an outgoing man	17	138
#53	Tom: an outgoing man	19	102
#54	Lawrence: a young man	1	126
#55	Lawrence: a young man	8	139
#56	Lawrence: a young man	10	143
#57	Lawrence: a young man	12	137
#58	Lawrence: a young man	14	108
#59	Lawrence: a young man	15	100
#60	Lawrence: a young man	28	103
#61	Lawrence: a young man	31	140
#62	Lawrence: a young man	32	108
#63	Lawrence: a young man	34	119
#64	Lawrence: a young man	36	113
#65	Lawrence: a young man	40	131
#66	Lawrence: a young man	45	140
#67	Lawrence: a young man	53	134
#68	Lawrence: a young man	57	113
#69	Lawrence: a young man	69	109
#70	Lawrence: a young man	71	128
#71	Lawrence: a young man	74	111
#72	Lawrence: a young man	78	123
#73	Lawrence: a young man	79	109
#74	Lawrence: a young man	80	101
#75	Lawrence: a young man	84	133

Toevoeging voor sentimentcorpus (Hypothese 2)			
#76	Lawrence: a young man	86	101
#77	Lawrence: a young man	87	125
#78	Lawrence: a young man	88	125
#79	Lawrence: a young man	95	148
#80	Lawrence: a young man	108	138
#81	Lawrence: a young man	109	150
#82	Lawrence: a young man	111	137
#83	Lawrence: a young man	113	145
#84	Lawrence: a young man	119	111
#85	Lawrence: a young man	121	124
#86	Lawrence: a young man	125	124
#87	Lawrence: a young man	130	145
#88	Lawrence: a young man	133	136
#89	Lawrence: a young man	134	147
#90	Lawrence: a young man	138	100
#91	Lawrence: a young man	143	149
#92	Lawrence: a young man	146	121
#93	Lawrence: a young man	148	102
#94	Lawrence: a young man	151	148
#95	Lawrence: a young man	156	111
#96	Lawrence: a young man	160	135
#97	Lawrence: a young man	166	143
#98	Lawrence: a young man	172	107
#99	Lawrence: a young man	181	126
#100	Lawrence: a young man	182	102
#101	Lawrence: a young man	187	147
#102	Lawrence: a young man	199	109
#103	Lawrence: a young man	204	100
#104	Arlie: a middle-aged woman	13	113
#105	Arlie: a middle-aged woman	15	118
#106	Arlie: a middle-aged woman	19	109
#107	Arlie: a middle-aged woman	25	136
#108	Arlie: a middle-aged woman	26	116
#109	Arlie: a middle-aged woman	28	113
#110	Arlie: a middle-aged woman	33	126
#111	Arlie: a middle-aged woman	34	121
#112	Arlie: a middle-aged woman	38	123
#113	Arlie: a middle-aged woman	39	125
#114	Arlie: a middle-aged woman	48	122
#115	Arlie: a middle-aged woman	49	113
#116	Arlie: a middle-aged woman	51	125
#117	Arlie: a middle-aged woman	57	106
#118	Arlie: a middle-aged woman	61	121

#119	Arlie: a middle-aged woman	62	150
#120	Arlie: a middle-aged woman	69	128
#121	Arlie: a middle-aged woman	75	127
#122	Arlie: a middle-aged woman	76	136
#123	Arlie: a middle-aged woman	78	126
#124	Arlie: a middle-aged woman	81	109
#125	Arlie: a middle-aged woman	83	102
#126	Arlie: a middle-aged woman	86	117
#127	Arlie: a middle-aged woman	87	110
#128	Arlie: a middle-aged woman	88	150
#129	Arlie: a middle-aged woman	91	116
#130	Arlie: a middle-aged woman	97	141
#131	Arlie: a middle-aged woman	98	119
#132	Arlie: a middle-aged woman	101	135
#133	Arlie: a middle-aged woman	114	123
#134	Arlie: a middle-aged woman	116	145
#135	Arlie: a middle-aged woman	118	124
#136	Arlie: a middle-aged woman	119	104
#137	Arlie: a middle-aged woman	129	108
#138	Arlie: a middle-aged woman	133	144
#139	Arlie: a middle-aged woman	138	123
#140	Arlie: a middle-aged woman	140	135
#141	Arlie: a middle-aged woman	145	101
#142	Arlie: a middle-aged woman	148	104
#143	Arlie: a middle-aged woman	149	111
#144	Arlie: a middle-aged woman	158	126
#145	Arlie: a middle-aged woman	159	119
#146	Arlie: a middle-aged woman	162	150
#147	Arlie: a middle-aged woman	164	150
#148	Arlie: a middle-aged woman	166	105
#149	Arlie: a middle-aged woman	167	143
#150	Arlie: a middle-aged woman	168	120
#151	Arlie: a middle-aged woman	174	120
#152	Arlie: a middle-aged woman	176	104
#153	Arlie: a middle-aged woman	178	134
#154	Arlie: a middle-aged woman	179	105
#155	Arlie: a middle-aged woman	186	147
#156	Arlie: a middle-aged woman	188	129
#157	Arlie: a middle-aged woman	191	137
#158	Arlie: a middle-aged woman	192	141
#159	Arlie: a middle-aged woman	194	119
#160	Arlie: a middle-aged woman	195	141
#161	Arlie: a middle-aged woman	197	102
#162	Arlie: a middle-aged woman	208	100

#163	Kenneth	1	104
#164	Kenneth	34	110
#165	Kenneth	36	132
#166	Kenneth	106	143
#167	Kenneth	220	146
#168	Kenneth	242	100
#169	Kenneth	246	112
#170	Kenneth	261	108
#171	Kenneth	269	124
#172	Kenneth	321	105
#173	Kenneth	380	107
#174	Kenneth	381	112
#175	Kenneth	476	146
#176	Kenneth	534	136
#177	Kenneth	737	134
#178	Kenneth	764	146
#179	Kenneth	799	109
#180	Kenneth	873	129
#181	Kenneth	880	134
#182	Kenneth	898	130
#183	Kenneth	921	126
#184	Kenneth	943	100
#185	Kenneth	1186	120
#186	Kenneth	1201	143
#187	Kenneth	1245	130
#188	Kenneth	1291	133
#189	Kenneth	1426	112
#190	Kenneth	1449	125
#191	Kenneth	1461	120
#192	Kenneth	1625	100
#193	Kenneth	1627	125
#194	Kenneth	1640	101
#195	Kenneth	1774	138
#196	Kenneth	1775	148
#197	Kenneth	1897	126
#198	Kenneth	1929	107
#199	Kenneth	1935	150
#200	Kenneth	2018	104